

ETKİLEŞİMLİ BİR EĞİTİM TELEVİZYONU UYGULAMASI: AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ CANLI TELEVİZYON YAYINLARI

Yard. Doç. Dr. Mediha SAĞLIK TERLEMEZ
Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Eskişehir
Yard. Doç. Dr. Serap ÖZTÜRK

ÖZET

Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, kurulduğu yıl olan 1982'den bu yana, TRT 4 eğitim kanalı aracılığıyla yaptığı yayınlarla, televizyondan öğretimi destekleyici bir araç olarak yararlanmaktadır. 1999 Haziran ayına kadar yayınlar yalnızca önceden kaydedilip yayına gönderilen bantlar aracılığıyla gerçekleşmiş, bu tarihten sonra ise canlı yayınlara da başlamıştır. Canlı yayınlar; ara sınav ve final dönemlerinde olmak üzere, bir öğretim yılında iki kez gerçekleşmektedir. Bu çalışmada Açıköğretim Fakültesi'nce gerçekleştirilen canlı yayınlar; amaçları, konuları, yayın öncesi ve yayın hazırlıkları ve etkileşim boyutları gibi çeşitli açılardan incelenmiştir.

GİRİŞ

Uzaktan öğretim sistemlerinde televizyon; bant yayın aracılığıyla etkileşimsiz ya da çeşitli teknolojilerin yardımıyla etkileşimli olarak kullanılabilir. Etkileşimsiz kullanımda, programlar önceden üretilerek video kaset olarak veya yayın aracılığıyla dağıtılır. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi (AÖF) televizyonu, bant yayın ve video kaset dağıtım uygulamalarıyla başlangıcı olan 1982-1983 Öğretim Yılı'ndan bu yana, tüm öğretim program dalları için destek hizmetlerde kullanılmaktadır. İçerik desteği sağlamak amacıyla bu güne dek hazırlanan televizyon programı sayısı 4500, bir yayın döneminde yayınlanan program sayısı ise 1300 dolaylarındadır. (1)

AÖF, 1998-1999 öğretim yılında yeni bir uygulamaya, canlı yayın uygulamasına başlamış ve böylece televizyon, sınavlara hazırlık desteği de vermeye başlamıştır. AÖF uygulamasında canlı yayınlar; ara sınav ve dönem sonu sınavlarının bir hafta öncesinde, saat 21:30-23:30 saatleri arasında iki saat olmak üzere, hafta içi beş gün süreyle yapılmaktadır. Bu güne dek toplam 9 hafta canlı yayın gerçekleştirilmiştir. Başlangıçta, her canlı yayın döneminde, bir saatlik süre ile toplam 10 ders seçilmiş, daha sonraki yıllarda öğrencilerin kendi kendilerine çalışmada daha çok zorlandıkları ve başarı oranları düşük derslere daha çok zaman ayırma gereğiyle, ders sayısı azaltılarak bazı derslerin yayın saatlerinin artırılması yoluna gidilmiştir. Örneğin 2003 ara sınav dönemi canlı yayın programında yer alan ders sayısı 6'dır ve İktisada Giriş, İstatistik, Genel Matematik ve Genel Muhasebe olmak üzere, 4 ders ikişer saat süreyle programda yer almıştır. Bu seçimde, öğrenci talepleri de etkili olmuştur.

Canlı yayın, en basit şekliyle telefon hatlarının kullanımını devreye sokarak, eş zamanlı etkileşim sağlaması açısından önemli bir avantaj sağlar. Canlı yayın yapılmasının temel nedenlerinden biri, AÖF uygulamalarındaki uzaktan öğretim sistemi içindeki etkileşim kanallarını artırma çabasıdır çünkü uzaktan öğretim uygulamalarında karşılaşılan önemli güçlüklerden biri olan öğretici ve öğrencinin farklı mekanlarda bulunması, bir başka deyişle uzaklıktan kaynaklanan etkileşim azlığı, öğretim etkinliğinin başarısını olumsuz yönde etkileyen önemli bir etken olarak görülmektedir. Simpson'un sorduğu biçimde (2), “öğrencilerimizle yeterince iletişim kurabiliyor muyuz ve öğrenme materyallerimizi bu alanda hizmet vermek için yeterince kullanıyor muyuz?” sorusunun yanıtını “evet” olarak tüm materyaller için vermek kuşkusuz önemli bir sonuçtur. Canlı yayın uygulamasıyla televizyonun bu etkileşime açılması, bu soru açısından önemlidir.

ETKİLEŞİM TÜRLERİ

Bir uzaktan öğretim sisteminde var olması gereken etkileşim biçimleri şu başlıklar altında toplanabilir:

1. Öğretici → öğrenci

Öğrenciye öğrenmesi gereken bilginin aktarıldığı tek yönlü bir etkileşim biçimidir. Öğrencinin fiziksel ve mantıksal olarak konuya hazır olmasını ve bilgileri almasını gerektirir.

2. Öğretici ↔ öğrenci

Öğreticinin, bilginin kaynağı olarak etkileşimin merkezinde yer aldığı ve öğrencileri o bilgi alanından olmak üzere sorularla konuları öğrenmeye yönlendirdiği bir etkileşim biçimidir.

3. öğrenci ↔ öğrenci

Öğretim stratejilerinin öğrencileri sorunlara çözüm bulmaya mümkün olduğunca yönlendirilmesi için; öğreticilerin, öğrenciler arasındaki etkileşimi sınırlarını belirleyerek, tanımlarını belirterek arttırdıkları bir etkileşim türüdür.

4. öğrenci ↔ medya

Öğrencilerin seçim yaparak etkileşime girdiği, soru sorduğu ya da cevapladığı ve araçlar aracılığıyla (bilgisayar, video, tv, telekonferans gibi) gerçekleştirdiği etkileşim biçimidir. (3)

5. öğrenci → içerik

Öğrenen ile çalışma konularını kapsayan içerik (öz) arasındaki etkileşimdir. Öğrencinin konulardaki bilgi yoğunluğunu yani içeriği anlayıp algılaması süreciyle ilgilidir. Uzaktan öğretimin en eski ve temel biçimi olan bu etkileşimde önemli olan metnin içeriği ve sunumuyla bu etkileşimi etkin hale getirmektir. (4)

Bu sınıflama doğrultusunda, televizyonun yalnızca bir araç olarak kullanıldığı

AÖF uzaktan öğretim uygulamalarında canlı yayın aracılığıyla gerçekleşen etkileşim biçiminin, öğretici ve öğrenci arasındaki çift yönlü ve önceden gönderilen sorular açısından eşzamansız, yayın sırasında gelen sorular aracılığıyla kurulan boyutuyla eş zamanlı etkileşim grubunda yer aldığı görülmektedir.

CANLI YAYIN SÜRECİ

Toplam 2 saat süren bir canlı yayın kuşağının akışı şu şekilde gerçekleşmektedir:

1. Açılış jeneriği ve 1. Ders program jeneriği (30 sn. Bant)
2. 1. Ders Programı (56-58 dk. Canlı)
3. Ara Program ve 2. Ders program jeneriği (4-7 dk Bant)
4. 2. Ders Programı (56-58 dk. Canlı)
5. Kapanış Grafikleri (20-25 sn Bant)

I. YAYIN ÖNCESİ

1. İÇERİK HAZIRLIKLARI

Canlı yayında yer alacak derslerin seçimi yayın öncesi çalışmaların ilk aşamasını oluşturmaktadır. Bu derslerin, daha çok öğrencinin yararlanması açısından 4 yıllık İktisat ve İşletme Fakültelerinin derslerinden olması tercih edilmektedir. Seçimde sınav sonuçları önemli bir ölçüt olarak ele alınmakta, başarı ortalaması düşük ve soru çözümüne yönelik derslere öncelik tanınmaktadır. Bu ölçütlere uygun olarak seçilen derslerin geçmiş dönemlerdeki sınav soruları ve bu sorulara ilişkin başarı grafiği, öncelikle canlı yayına katılacak olan öğretim üyesine, canlı yayında çözülecek soruları seçmesi için gönderilmektedir.

Dönem başında, AÖF öğrencilerine gönderilen ve tüm radyo-televizyon yayınların akışını gösteren TV ve Radyo Yayın Kitapçığında, yapılacak olan canlı yayın dönemlerine ilişkin genel bilgiler yer almaktadır. Bu yolla öğrenci, daha dönemin başında canlı yayınlardan haberdar edilmektedir. Canlı yayın dönemi geldiğinde ise, akışı belirlenen canlı yayın programı, en az 15 gün önce çeşitli kanallarla öğrencilere duyurulmaktadır. Televizyon yayınları içinde yer alan haber kuşakları ve ders aralarında yapılan duyurular aracılığıyla hem yayında yer alacak derslerin bilgisi, hem de öğrencilerin yayın öncesi sorularını ulaştırabileceği iletişim kanalları bilgisi verilmektedir. Soruların yayın öncesinden başlayarak alınmasının gerekçesi, gerekiyorsa bu sorulara ilişkin grafik malzemenin hazırlanmasını sağlamaktır. Öğrencilerin yayın öncesi soru iletmek istediklerinde kullanacağı kanallar şunlardır:

FAKS: Öğrenciler, kendilerine verilen 3 ayrı faks numarasına, (AÖF Basın Bürosu, AÖF Dekan Yardımcılığı ve AÖF Dekanlığı) öğrenci numarası ve kendilerine ulaşılacak telefon numaralarıyla birlikte sorularını gönderebilmektedir.

E-POSTA: Öğrenciler, aofak@anadolu.edu.tr e-posta adresine, yine aynı bilgilerin yer alması koşuluyla sorularını gönderebilmektedir.

BÜROLAR: faks veya internet ortamına ulaşmakta güçlük çeken öğrenciler, bağlı buldukları Açıköğretim öğrenci bürosuna, bir dosya kağıdına yazdıkları sorularını ve gerekli bilgilerini bırakabilmekte, bu sorular bürolar aracılığıyla AÖF' deki ilgili kişilere ulaştırılmaktadır. Bürolara yayın öncesi gönderilen ve ilan edilen duyurulara; tüm yayın bilgisi ve iletişim kanallarıyla ilgili bilgi yer almaktadır.

TELEFON HATLARI: öğrencilerin yayın süresince ulaşıp sorularını yöneltebileceği iki adet ücretsiz 800'li telefon hattı hazırlanmakta, bu numaralar da yayın öncesinde öğrencilere duyurulmaktadır.

Çeşitli kanallar aracılığıyla fakülteye ulaşan sorular, ilgili dersin canlı yayında yer alacak olan öğretim üyesine iletilmekte, çözümleri için gerekiyorsa grafik materyaller hazırlanmaktadır.

2. YAPIM HAZIRLIKLARI

Dekor: Canlı yayında kullanılacak olan dekorun; estetik, kamera kullanımı ve diğer materyallerin kullanımı açısından en uygun şekilde tasarımı Radyo-TV Yapım Merkezi Grafik-Dekor birimince yapılmakta ve atölyelerde gerçekleştirilmektedir. Tüm canlı yayın dersleri, bütünlük açısından aynı dekorda gerçekleşmektedir.

Grafik: Canlı yayında yer alacak derslere ilişkin program jenerikleri, yayın başlangıçlarında yer alan açılış jeneriği ve canlı yayın kapanışlarında yer alan kapanış grafikleri, elektronik grafik ortamlarında hazırlanmakta, bant olarak yayına hazır hale getirilmektedir.

Canlı yayın sırasında, telefon bağlantıları dışında çözülmesi kararlaştırılan sorularla ilgili, öğretim üyesinin stüdyoda kullanacağı grafik malzemeler de elektronik ortamlarda hazırlanıp grafik kartonlarına basılmakta, öğretim üyesince denetlenip yayına hazır hale getirilmektedir.

Ara Program: Bir günlük canlı yayın kuşağında iki ders programı yer almakta, ikinci dersin başlamasından önce, stüdyonun o ders için hazırlanması gerekmektedir. Yayına başlayacak olan ders adının ve çözülecek sorulara ilişkin grafiklerin yerleştirilmesi, yeni öğretim üyesinin stüdyoya alınması, hatta yazı tahtasının temizlenmesi için kısa bir süreye gereksinim duyulmaktadır. Bu tür hazırlıkların gerçekleşmesi için iki canlı yayın ders programının arasına banttan yayınlanan kısa bir program girmektedir. Bu programların neler olacağı yapım grubunca belirlenmekte ve canlı yayın öncesinde bant olarak hazır hale getirilmektedir. Ara programların yayınlanmasının bir amacı da, öğrencinin bir sonraki dersi izlemek için hazırlık yapmasına ve iki ders arasında kısa bir dinlenme olanağı bulmasını sağlamaktır.

Sıcak Prova: Canlı yayın öncesinde, gerekli görülen durumlarda sıcak provalar da yapılmaktadır. Bu provalar yapım açısından dekor, ışık ve kamera kullanımının değerlendirilmesi anlamını taşımaktadır. Öte yandan televizyon sunumu konusunda deneyimli olmayan öğretim üyelerinin, televizyon ortamının gereklilikleri tanıyıp kendi performanslarını değerlendirmesi açısından yararlı bulunmaktadır.(Örneğin bir telefon bağlantısında sesi nasıl duyacak, arayanın ismini nereden görecektir vs) Canlı yayında geriye dönüş tekrar gibi seçenekleri olmayan öğretim üyeleri, bu provalar sayesinde heyecanlarını yenip, kendilerini yayına daha hazır hissetmektedirler. Sıcak provaları, canlı yayını yönetecek olan yönetmen yürütmekte, böylelikle öğretim üyesiyle birlikte çalışırken neler yapabileceklerini de değerlendirmektedir.

3. TEKNİK HAZIRLIKLAR: Canlı yayın süresince kullanılacak olan teknik donanımın sorunsuz çalışması için, tüm donanımın bakım, gerekirse onarım işlemlerinin yapılması önemli bir gereklilik olarak görülmekte, yayın öncesinde bu işlemler sistematik olarak gerçekleştirilmektedir. Ayrıca sistem, normal dönemlerde bant program üretimi teknolojilerine göre çalıştığı için, teknik donanımın canlı yayın için hazırlanması da gerekmektedir.

4. ETKİLEŞİM KANALLARI HAZIRLIĞI : Canlı yayın sırasında öğrencilerden gelen telefon sorularının, öğretim üyesinin duyacağı normal ses seviyesinde stüdyoya yönlendirilmesi ve aynı anda yayına verilmesi için de ön hazırlıklar gerekmektedir. Bunun için kontrol odasına dış hat çıkışı olan bir telefon hattı bağlanmakta ve bu hattın ses çıkışı, ses mikserine verilmektedir. Aynı zamanda, öğrencilerin sorularını iletmek amacıyla arayabilecekleri ücretsiz 2 adet 800’lü telefon hattının stüdyo dışında bir ortama kurulması gerekmektedir. Arayın kişilerin öğrenci olup olmadığının denetlenmesi amacıyla kurulacak bir bilgisayar ortamı da bu aşamada hazırlanmaktadır.

5. YAYIN HAZIRLIKLARI: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, tüm radyo-televizyon yayınlarını, halen yürürlükte olan 18 Ağustos 1993 tarihli, 21672 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan ve 2809 sayılı kanuna ek olarak konulan Madde 32’deki “kamu televizyonunun bir kanalı kuruluşlarca üniversitenin kullanımına tahsis edilir” hükmü uyarınca kamu yayıncısı olan TRT aracılığıyla öğrencilere ulaştırmaktadır. (5) Bant yayınlar, yayın kuşakları olarak hazırlanan televizyon eğitim programlarının TRT’ye gönderilmesi ve oradan yayına verilmesi yoluyla gerçekleşmektedir. Canlı yayın dönemlerinde ise; yayın çıkışını TRT 4’e iletmek amacıyla Türk Telekom A.Ş.’den verici kiralanarak, yayın uydu aracılığıyla TRT’ye iletilmek durumunda olduğu için, yayın aracının AÖF tarafından kullanılmasına ilişkin ön hazırlıklar gerçekleştirilmektedir. Telekom ile bağlantı kurulmadan önce ise, TRT ile AÖF arasındaki anlaşmalar gereği AÖF yayın yapacağı haftaya ilişkin olarak, öncelikle TRT kurumuyla yasal işlemleri yapmakta, daha sonra Telekom ile işbirliğine geçmektedir. Verici dışında, yayın döneminde kullanılacak tüm telefon hatlarının tahsisi ve bağlantısı için ise, Eskişehir İl Telekom Müdürlüğü ile çalışılmaktadır.

Yayın öncesi ve yayın sırasında; yayın akışının TRT ile koordinasyonunu sağlamak ve ses-görüntü sinyal akışının kontrolü için; AÖF stüdyoları teknik ekibinin ve verici ekibinin doğrudan TRT ile görüşülebilecek telefon hatlarına ihtiyacı vardır. Bu hatların kurulması konusunda (öğrencilerle etkileşimde kullanılacak hatlar da dahil) gerekli çalışmalar yapılmakta, yayından önce tüm bu hazırlıklar tamamlanmaktadır.

II. CANLI YAYIN

Anadolu Üniversitesi Radyo-TV Yapım Merkezi’nde bulunan televizyon stüdyosu, yayının hemen öncesinde vericiye gidecek görüntü ve ses sinyalleri hazırlığını da tamamlayarak yayına hazır hale gelmektedir.

1. YAYIN EKİBİ

Teknik Ekib: Canlı yayında görev yapan teknik ekipte, AÖF stüdyoları çalışanları (ses, video ve elektronik bakım-onarım görevlileri) ve Telekom görevlileri yer almaktadır.

Yapım Ekibi: Bir gün için iki saat süren canlı yayınları, dönüşümlü olarak iki yönetmen yürütmekte; ekibinde teknik yönetmen, kamera kontrol operatörü, 2 resim seçici, 2 ses operatörü, 4 kameraman, 2 ışık operatörü,

stüdyo şefi, promter operatörü, 2 elektronik grafik operatörü, 2 kayıt-kurgu operatörü, dekor-grafik sorumluları, makyajcı ve yapım yardımcıları bulunmaktadır.

Ekipte ayrıca temizlik hizmetleri ve servis hizmetleri görevlileri de yer almaktadır.

2. CANLI YAYIN PROGRAM AKIŞI:

Bir canlı yayın dersi başladığında, dersi sunan öğretim üyesi öncelikle öğrencilerin telefon aracılığıyla programa katılabileceğini belirterek ücretsiz telefon numaralarını vermektedir. Telefon numaraları, zaman zaman yazılı olarak, bindirme yapılarak öğrencilere hatırlatılmaktadır. Öğrencilerden sorular gelene dek, öğretim üyesi daha önce seçilmiş soruları çözmektedir. Bu sorular, eski sınavların çözümünde zorlanılmış sorular olduğu gibi, faks ya da e-posta aracılığıyla öğrencilerden gelmiş sorular da olabilmektedir.

Canlı yayın yapılmasının en önemli gerekçesi olan etkileşimi sağlama aracı telefon ile soru alma işlemi ise şu şekilde gerçekleşmektedir: Bir ders programının canlı yayını sırasında; ücretsiz telefon hatlarının bulunduğu ortamda, o dersle ilgili iki veya üç öğretim üyesi (genel olarak araştırma görevlisi-öğretim görevlisi) hazır bulunmakta ve öğrencilerden gelen soruları not etmektedirler. Bu görevlilere, canlı yayına bağlanacak soruları seçmek gibi çok önemli bir görev düşmektedir. Bu nedenle görevlilerin;

- Yayındaki ders konularına ilişkin yeterli bilgi düzeyinde olmak,
- Öğretim üyesinin stüdyoda çözüme hazırladığı soruların bilgisine sahip olmak,
- Yayının gerçekleştiği sınav döneminde öğrencilerin sorumlu oldukları konuların bilgisine sahip olmak,
- Soruların yanlış ya da eksik olduğunu değerlendirebilecek bilgi düzeyinde olmak,
- Sorunun gerçekten önemli olduğuna ve başka öğrencilere de yardımcı olabileceğine karar verebilmek,
- Zamani iyi değerlendirebilmek açısından soruların çözüldüğünde ne kadar süre alacağını kestirebilmek gibi özelliklere sahip olma özellikleri taşımaları gerekmektedir.

Belirlenen ölçütler doğrultusunda bu grup tarafından seçilen soru, yönelten öğrenciyle bağlantı kurulmak üzere kontrol odasına gelmekte ve öğrenci, bu ortamda bulunan telefondan aranarak yayına bağlanmaktadır. Öğrenci yayına bağlandığında, kameraya bağlı olan promter aracılığıyla öğretim üyesine isim bilgisi iletilmekte ve öğrencinin ismi elektronik grafik olarak bindirme ile ekrana yansıtılmaktadır. Program süresi elverdiğince telefon bağlantıları sürdürülmekte, bağlantı kurulmadığı durumlarda öğretim üyesi, önceden hazırlanan soruların çözümüne devam ederek program süresini tamamlamaktadır. Sözel anlatıma dayalı sorulardan çok, problem çözümüne yönelik sorulara yer verilmekte, bu çözümler sırasında tahta kullanılmaktadır.

CANLI YAYINLAR ARACILIĞIYLA SAĞLANAN ETKİLEŞİMİN BOYUTU

Anadolu Üniversitesi, uzaktan öğretim sistemiyle yürüttüğü yüksek öğretim etkinliklerinde çeşitli etkileşim kanallarından yararlanmaktadır. Akademik danışmanlık hizmetleri, eş zamanlı ve yüz yüze bir etkileşim türü olarak sistemde önemli bir yer tutmaktadır. İnternet sistemleri aracılığıyla yürütülen eş zamanlı ve eş zamansız etkileşim biçimlerinden de çok sayıda öğrenci yararlanmaktadır.

Televizyon yayınları, hizmetin kişinin ayağına gelmesi ile kişiye yararlanma kolaylığı sağlamasıyla bu etkileşim biçimlerinden farklıdır. Canlı yayınlar ile sağlanan etkileşimdeki temel amaç, öğrenciye akademik destek sağlamaktır.

Bu güne dek, toplam 9 canlı yayın kuşağı gerçekleştirilmiş bu yayınların öğretim yılı bazında program sayısı ve süreleri çizelge 1’de gösterilmiştir.

ÖĞRETİM YILI	PROGRAM SAYISI	YAYIN SÜRESİ (HAFTA)	YAYIN SÜRESİ (GÜN)	TOPLAM YAYIN SÜRESİ (SAAT)
1998-1999	10	1	5	10
1999-2000	30	3	15	30
2000-2001	20	2	10	20
2001-2002	20	2	10	20
2002-2003	10	1	5	10
TOPLAM	90	9	45	90

Çizelge 1: Canlı Yayınların Öğretim Yıllarına Göre Süreleri (Nisan 2003’e kadar)

Bu canlı yayınlara, çeşitli kanallarla gelen soruların toplamı 1914’dür ve çok büyük bir çoğunluğunu (yaklaşık %90) yayın sırasında telefon aracılığıyla gelen sorular oluşturmaktadır. Televizyon aracılığıyla sunulan etkileşimin ülke düzeyine dağılımı, % 97.5 oranıyla oldukça geniştir. Bu sonuç, canlı yayınların ülkenin TRT 4

yayımlarının ulaşabildiği hemen hemen tüm kentlerinde izlendiğini göstermektedir. Soruların geldiği illere göre dağılımı şekil 1’de verilmiştir. Bu dağılıma bakıldığında 81 ilden yalnızca 3’ünden katılım bulunmamaktadır. Katılım sayısı açısından ilk 5 sırada yer alan iller şunlardır: (Çizelge 2)

Ankara, İstanbul, İzmir ve Bursa ülkenin nüfus yoğunluğu fazla olan iller, dolayısıyla da öğrenci sayısının yüksek olduğu iller olması nedeniyle, buralardan katılım sayısının yüksek olması doğaldır. Bu dağılımda dikkat çeken, nüfus yoğunluğu bu iller kadar olmayan Eskişehir ilinden katılım oranının (% 12.07) yüksekliğidir. Bu durum, yayının gerçekleştiği merkezin Eskişehir olmasıyla açıklanabilir.

ŞEKİL 1 CANLI YAYINLARA GELEN TOPLAM 1914 SORUNUN İLLERE GÖRE DAĞILIMI (HAZİRAN 1999-NİSAN 2003)

Sıra	İl	soru sayısı	%
1	İstanbul	234	12.23
2	Ankara	233	12.17
3	Eskişehir	231	12.07
4	İzmir	90	4.7
5	Bursa	65	3.4

Çizelge 2: Canlı Yayına Katılımında İl Sıralaması

Yayını yürüten grubun yakın çevresindeki kişiler yayın bilgisine çok kolay ulaşmakta, yayının önemi-etkisi konusunda bilgilendirme şansını yakalamaktadır. Bu bilgi kendi arkadaş gruplarına da yayılmakta ve izleme, dolayısıyla katılım artmaktadır. Üniversitede çalışan çok sayıda öğrenci olduğu, akademik danışmanlıklarda görev yapan öğretim üyelerinin canlı yayın bilgisini iletmesi, hatta onlardan bazılarının yayına katıldığı düşünülürse, bilgilendirme oranının yüksekliği ile katılım oranı arasında bir ilişki olduğu sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

2000 yılında 464 AÖF öğrencisiyle, canlı yayınlara ilişkin olarak yapılan bir araştırma, (6) öğrencilerin % 72.5’inin bu yayınlara bazen veya düzenli olarak izlediklerini ortaya koymuştur. İzleme nedenleri arasındaki en yüksek orandakiler; yararlı olduklarına inanmaları, çalışmalarına tekrar olanağı sağlaması ve sınavlarda çıkabilecek türden soruların çözülüyor olması olarak sıralanmıştır. İzlemeyenler için ilk sıradaki gerekçe ise yayın saatlerinin uygun olmaması ve yayın saatleri bilgisinin eksikliği gösterilmiştir. Canlı yayınlara izleyen grup için de, karşılaşılan en önemli güçlük olarak yayın saatlerinin uygun olmaması (% 73.4) belirtilmiş, yayın saati ve yayındaki derslere ilişkin bilgi eksikliği de sorunlar arasında sıralanmıştır.

Açıköğretim Fakültesi, ilke olarak verilen hizmetlerden en yüksek düzeyde yararlanılmasını sağlamaya yönelik çeşitli çabalar yürütmektedir. Örneğin, tüm radyo-televizyon yayınlarına ilişkin; hangi bölümün dersi olduğu,

program adı, yayın günü ve saati gibi bilgiler bir kitapçık halinde hazırlanarak tüm öğrencilere gönderilmektedir. Bu kitapçıkta ayrıntılı ders bilgisi bulunmamasına karşın, canlı yayın yapılacak haftalara ilişkin bilgi de yer almaktadır. Bant yayın bilgisine, fakültenin internet sayfasından da ister kayıtlı olunan bölüm, ister seçilmiş dersler bazında ulaşmak mümkündür. İnternet ortamından ayrıntılı ders bilgisine değilse de, canlı yayın günleri bilgisine ulaşmak da mümkündür. Canlı yayınlardan en az 15 gün önce, bu yayınlara ilişkin tüm bilgiler ayrıca çeşitli kanallardan duyurulmaktadır. Her öğrenci kendilerine sağlanan e-posta hesabı aracılığıyla iletişim merkezine ulaşabilmektedir. Sonuç olarak öğrencilerin gerek bant yayınlar, gerekse canlı yayınlardan haberdar olmaması, bir yönüyle bu konudaki isteksizlikleriyle, bir yönüyle de yararları konusundaki bilgi eksiklikleriyle açıklanabilir.

SORULARIN CEVAPLANMA ORANLARI

Bugüne dek gerçekleştirilen 9 canlı yayın kuşağı için gelen 1914 sorunun 517 tanesi canlı yayın sırasında cevaplandırılmıştır. Bunların çok az bir miktarı, yanıtı çok basit ve kısa olan soruların telefonun başında bulunan öğretim üyelerince cevaplandırılanlar olup diğerleri canlı yayın sırasında öğretim üyesince cevaplanan sorulardır. Bu soruların cevaplanma oranları çizelge 3’de gösterilmiştir.

SINAV DÖNEMİ	GELEN SORU SAYI	YAYINDA YANITLANAN SORU	
		SAYI	%
1998-1999 FİNAL	193	84	43.52
1999-2000 ARA SINAV	260	60	23.08
1999-2000 FİNAL	203	63	31.04
1999-2000 BÜTÜNLEME	81	42	51.85
2000-2001 ARA SINAV	246	62	25.2
2000-2001 FİNAL	191	42	21.99
2001-2002 ARA SINAV	220	52	23.64
2001-2002 FİNAL	178	42	23.59
2002-2003 ARA SINAV	342	70	20.47
TOPLAM	1914	517	27.01

Çizelge 3: Canlı Yayın Dönemlerine Göre Gelen Soru Sayıları ve Cevaplanma Oranları

Gelen soruların yanıtlanma oranlarına bakıldığında, yanıtlanma oranının ortalama % 27.01 olduğu gözlenmektedir. Bu oran, ilk bakışta düşük gibi görünebilirse de, gelen soruların yanıtlanmamasına ilişkin çeşitli nedenlerle birlikte düşünüldüğünde farklı yorumlanacaktır. Bu nedenlerin başlıcaları soylu sıralanabilir:

- Gelen soruların tümünün canlı yayında yanıtlanması için süre yeterli değildir. Öğretim üyeleri soruları, konularını ve çözüm yollarını anlatarak çözdüğü için çözümler uzun sürmektedir. Kimi sorular, yayına alınmaya hazır bekletildiği halde süre yetersiz olduğu için bağlanamamıştır. Problem çözümüne dayalı bir ders için, bir saatlik süre içinde çözülebilen soru sayısı 10-15 soru dolaylarındadır.
- Bazı öğrenci soruları, çok benzeri veya aynı soru çözüldüğü ya da çözüleceği için programa bağlanmıyor.
- Kimi öğrenci soruları çok kapsamlı olduğu için, yayına alınmıyor.
- Bazı sorular o sınav döneminde sorumlu olunan ünitelerin dışından geliyor.
- Sorular eksik ya da yanlış olabiliyor.
- Çok basit, çözümü gereksiz sorular yayına alınmıyor.
- Bazı sorular o sırada yayını süren derse değil, bir başka derse ilişkin olabiliyor. Bu durumda soru, o dersin öğretim üyesine iletiliyor.
- Yayına alınacak kişi zaman zaman yerinde bulunamıyor veya bağlantı anında sorusu yanında olmuyor.
- Bir başka dersin yayını günü veya o dersin hangi ünitelerinden sorumlu oldukları gibi danışma amaçlı sorular geliyor ve bu tür sorular telefon başındaki asistanlarca yanıtlanıyor.
- Canlı yayın sürekli olsun veya süresi, ders sayısı arttırılsın diyen dilek-istek telefonları geliyor.
- Türk Vergi Sistemi ya da Muhasebe Uygulamaları gibi derslerde öğrenci olmayanlar, örneğin muhasebeciler arıyor, onların soruları yayına bağlanmıyor, gerekirse telefona cevap veren kişilerce cevaplanıyor. Matematik gibi derslerde ise, üniversiteye hazırlanan öğrencilerin sorularıyla sıkça karşılaşılıyor.
- Öğrenci sadece sorusunu iletiyor ama kendisiyle bağlantı kurulmasını istemiyor. Bu durumda soru gerekirse bağlantı yapılmadan öğretim üyesi tarafından çözülüyor.

- Çeşitli nedenlerle yayına alınamayan ve önemli bulunan sorular için, çok sayıda öğretim üyesi telefon veya e-posta aracılığıyla öğrenciye ulaşarak yardımcı oluyor.
- Zaman zaman telefon bağlantılarında sorun olabiliyor.

Daha önce sözü edilen canlı yayınlara ilişkin olarak gerçekleştirilen alan araştırmasında,(7) canlı yayınları izleyen öğrencilerin bu uygulamayı nasıl değerlendirdikleri sorusuna % 75'i olumlu yanıtını vermiş ve büyük çoğunluk (% 67.4) sınav başarılarını olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir.

Etkileşimin yeterli düzeyde sağlanması açısından öğrencilerin değerlendirmesi % 44 evet olurken, % 39.5'i kararsız olduğunu belirtmiştir. Yapılan değerlendirmelerde; öncelikle canlı yayın süresinin yetersizliği (% 74.7) vurgulanırken, ders sayısının da yetersiz görüldüğü (% 70.9) görülmüştür. Aynı zamanda iki telefon hattı da öğrenciler tarafından yetersiz (% 80) bulunmuştur. Buradan ulaşılabilecek sonuç, canlı yayın sırasında arayan çok sayıda öğrencinin, telefon hatlarının meşgul olması nedeniyle ulaşamadığıdır. Gözlemler de göstermiştir ki, canlı yayınlar boyunca öğrencilerin aradığı ücretsiz hatlar sürekli olarak kullanılmaktadır.

SONUÇ

AÖF' ün uzaktan öğretim uygulamalarında televizyon, öğretime başladığı yıldan bu yana, tüm bölümler için basılı materyaller temel olmak üzere, öğrenmede destekleyici bir araç olarak kullanılmış, kitaplardaki bilgilere koşut olarak hazırlanan televizyon programlarının yayınları, TRT kanalları aracılığıyla banttan öğrencilere ulaştırılmıştır. 1998-1999 öğretim yılı final sınavı döneminden bu yana gerçekleştirilen canlı yayın uygulamaları ise; sınavlar öncesinde hemen hemen tüm bölümlerin sorumlu olduğu ortak derslere ilişkin soru çözümlerinin yapıldığı programlar ile sürmüştür.

Bant yayınlar için, TRT'ye yasayla verilen görev gereği AÖF, artı bir maliyet yüklenmemekle birlikte, canlı yayınlar için durum farklıdır. Her canlı yayın dönemi için, haftalık 10 saat sürecek yayın için bir verici kirası ödenmekte, ücretsiz telefon hatları ile diğer telefon hatlarının kurulum ve kullanım ücretleri ödenmekte ve yayın AÖF için ayrılan yayın saatleri içinde yapılabilmektedir. Bir başka deyişle AÖF' ün bu yayınların saatini belirleme özgürlüğü yoktur. Gerek bant, gerek canlı televizyon yayınlarına ilişkin olarak yapılan izleyici araştırmalarında, yayınların izlenememe nedenlerinin başında “yayın saatlerinin uygun olmadığı” bulgusu geldiği hatırlanırsa, saat belirlemenin önemi de ortaya çıkacaktır.

Canlı yayınları izleyen öğrencilerin, bu yayınlar aracılığıyla sunulan içeriğin yararlarına inandıkları ve etkileşime açık olduklarını rakamlar ortaya koymaktadır. Özellikle akademik danışmanlıklardan yararlanma fırsatı bulamayan öğrenciler için etkileşim şansı çok daha önem kazanmaktadır. Soruların geldiği illere ilişkin olarak yapılan dökümler sırasında, il adı yanında, ilçe veya köy adlarının da sıklıkla verildiği gözlenmiştir ve bu durum batı illeri için de geçerlidir. Ülkenin bir ucunda, belki öğrenci bürolarına bile ulaşmaları çok zaman alan kişinin evindeki telefonla bir hizmete ulaşması, kuşkusuz uzaktan öğrenen o kişi açısından ayrı bir anlam taşımaktadır. Gerek yayın sırasında gelen telefonlar, gerek iletişim merkezine gelen mesajlar aracılığıyla pek çok öğrenci canlı yayınların ders sayısı ve süre olarak artmasını istedikleri dile getirmektedirler. Bütün bunlardan çıkabilecek sonuç, varolan koşullar içinde AÖF' ün , canlı televizyon yayınları aracılığıyla önemli bir etkileşim kanalı açmış olduğudur.

KAYNAKLAR

1. Curabay Ş., Demirey E.(2002) 20. Kuruluş Yılında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Sistemi ve Açıköğretim Fakültesi Eğitimi Televizyonu (ETV), Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları, Eskişehir.
2. Simpson, O.(2000) Supporting Students in Open and Distance Learning. Kogan Page, London.
3. Cyrs, T. - Smith, F. (2003) “Maximizing Interaction During a Telecourse” (Online) <http://wbweb4.worldbank.org/disted/Teaching/Design-int-01.html>
4. Moore, M. “Three Types of Interaction” (online) <http://www.knight-moore.com/pubs/pubsindex.htm>
5. Ulutak, N.(2002) “Türkiye’de Ulusal eğitim Televizyonu kanalının Oluşturulmasının Gereklileri” Uluslar arası Katılımlı Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu, 23-25 Mayıs, Eskişehir.
6. Demirey U., Candemir Ö., İnceelli A.(2002) Televizyonda canlı Yayın ve Açıköğretim. Çizgi Kitabevi, Konya
7. A.g.k.